

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

**ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Α΄ ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΑΡΙΩΤΟΓΑΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
Β΄ ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΠΑΠΑΡΟΥΣΗ ΜΑΡΙΤΑ**

**Η θέση της γυναίκας στον Ιουδαϊσμό και την ινδική
θρησκεία**

Ομορφούλα Παπαδοπούλου

8^ο Εξάμηνο

**Βόλος
Ιούνιος 2009**

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 7211/1
Ημερ. Εισ.: 20-07-2009
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΔΕ
2009
ΠΑΠ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
2. ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ	7
3. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΟΥΔΑΪΣΜΟ	9
4. ΚΟΙΝΩΝΙΑ	13
4.1. Γυναίκα και πορνεία	13
4.2. Γυναίκα και μοιχεία	14
4.3. Γυναίκα και διαζύγιο	15
4.4. Γυναίκα και στειρότητα	15
4.5. Γυναίκα και αντισύλληψη	15
4.6. Γυναίκα και έκτρωση	16
4.7. Γυναίκα και ένδυση	16
4.8. Γυναίκα και υπόδηση	17
4.9. Γυναίκα και καλλωπισμός	17
5. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ	19
5.1. Γυναίκα και γάμος	19
5.2. Η γέννηση ενός κοριτσιού	20
5.3. Η ενηλικίωση των κοριτσιών	22
5.4. Γυναίκα και παρθενιά	23
5.5. Γυναίκα και προίκα	23
5.6. Γυναίκα και σεξουαλική ζωή	24
5.7. Γυναίκα και αντρική πολυγαμία	24
5.8. Γυναίκα και χηρεία	25
5.9. Γυναίκα και δουλειές σπιτιού	26
6. ΘΡΗΣΚΕΙΑ	27
6.1 Γυναίκα και θρησκευτικοί ρόλοι	27
6.2 Γυναίκα και θρησκευτικές υποχρεώσεις	28
7. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΑ	31
7.1. Γυναίκα και εκπαίδευση	31
7.2. Γυναίκα και εργασία	32
8. ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	35
9. ΣΥΓΚΡΙΝΟΝΤΑΣ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟΝ ΙΟΥΔΑΪΣΜΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΙΝΔΟΥΙΣΜΟ	37

9.1. Λίγα λόγια για τη θρησκεία του Ινδουισμού	37
9.2. Η γυναίκα στον Ιουδαϊσμό και στον Ινδουισμό: ομοιότητες-διαφορές	38
10. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	43
11. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	45

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το επίπεδο πολιτισμού ενός λαού, μιας κοινωνίας, μιας ολόκληρης εποχής, κρίνεται από τη θέση της γυναίκας σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής. Στη σημερινή πραγματικότητα και σε ολόκληρο τον πλανήτη η θέση των γυναικών δεν είναι η ίδια παντού και δυστυχώς σε πολλές περιπτώσεις αντί οι αντιθέσεις και οι ανισότητες να αμβλύνονται, παρατηρείται μια ακόμη μεγαλύτερη όξυνση στις διακρίσεις σε βάρος τους παρά την εξέλιξη στην οποία υποτίθεται ότι προχωρά ο σύγχρονος κόσμος

Είναι γεγονός πως στο σύγχρονο δυτικό κόσμο, οι αγώνες διεκδίκησης των δικαιωμάτων της γυναίκας οδήγησαν στη θέσπιση της ισότητας των δύο φύλων σε κάθε έκφανση της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής ζωής. Ωστόσο, η θέση της στη σύγχρονη κοινωνία δεν έχει ακόμα πλήρως αποκατασταθεί, κυρίως λόγω της διάστασης μεταξύ νομικής κατοχύρωσης και έμπρακτης εφαρμογής των νόμων.

Στον υπανάπτυκτο και αναπτυσσόμενο κόσμο όμως, η θέση της γυναίκας είναι πολύ χειρότερη από την αντίστοιχη της γυναίκας στις αναπτυγμένες χώρες. Υπολείπεται κατά πολύ του οράματος του σύγχρονου κράτους δικαίου και των αρχών της ισότητας και της ισονομίας. Στις περισσότερες μάλιστα περιπτώσεις η γυναίκα δεν απολαμβάνει ούτε τα στοιχειώδη ανθρώπινα δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στην παιδεία, τον πολιτισμό, την υγεία ή την εργασία.

Όπως προαναφέραμε, ο πολιτισμός ενός λαού αντικατοπτρίζεται και από τη θέση που κατέχει στην κοινωνία το γυναικείο φύλο. Αναπόσπαστο κομμάτι όμως ενός κοινωνικού συνόλου αποτελεί και η θρησκεία που ασπάζονται τα μέλη του. Συνάγεται επομένως, το συμπέρασμα πως η θρησκεία μπορεί να επηρεάσει – και πολλές φορές να καθορίσει – τη θέση της γυναίκας μέσα στην κοινωνία.

Για το λόγο αυτό στην παρούσα εργασία θα μελετήσουμε τη θρησκεία του Ιουδαϊσμού, που αποτελεί μία από την πολυπληθέστερες θρησκείες στον κόσμο, ώστε να διαμορφώσουμε μια – έστω στοιχειώδη – ιδέα για τη γυναίκα στις κοινωνίες όπου επικρατεί η θρησκεία αυτή.

2. ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Ο άνθρωπος είναι ον με έμφυτη τάση να αποκτήσει οικονομικά αγαθά και γνώσεις. Είναι ή θα ήθελε να είναι κοινωνικός. Όμως, μαζί με όλα τούτα και χίλια δυο άλλα, είναι και θρησκευόμενος. Ήταν και είναι ο άνθρωπος θρησκευόμενος. Το θρησκευτικό συναίσθημα, όπως υποστηρίζουν οι ειδικοί, είναι έμφυτο και καθολικό.

Το άτομο αισθάνεται αδύναμο, καθώς δε φαίνεται να μπορεί να επηρεάσει ουσιαστικά τις εξελίξεις γύρω του. Αυτό ακριβώς το κενό ήρθε να καλύψει η θρησκεία, η οποία ορίζεται ως: «Η επικοινωνία του ανθρώπου με το Θεό»¹. Ο άνθρωπος έχει την ανάγκη για κάτι σταθερό, για μια αξία πάγια και αναμφισβήτητη, για μια κατευθυντήρια γραμμή βάσει της οποίας θα κινείται. Όλες οι θρησκείες έχουν αυτόν τον απόλυτο χαρακτήρα· κάνουν αυτό το διαχωρισμό ανάμεσα σε «εμάς» και στους «άλλους».

«Οι διάφορες θρησκείες που διαμορφώθηκαν από τα αρχαία χρόνια έως σήμερα, επηρεάστηκαν, από το πνευματικό επίπεδο του κάθε λαού και την αντίληψή του για τη ζωή. Έτσι, διακρίθηκαν σε πολυθεϊστικές και μονοθεϊστικές. Η πρώτη μονοθεϊστική θρησκεία που εμφανίστηκε κατά τα αρχαία χρόνια ήταν ο Ιουδαϊσμός»², για τον οποίο θα κάνουμε εκτενέστερη αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο.

Συνάγεται, λοιπόν, ότι η δημιουργία των θρησκειών οφείλεται στη ελλιπή ανθρώπινη γνώση, τις περιορισμένες δυνατότητες του ανθρώπου και στη συναίσθηση ότι ο κόσμος εξαρτάται από μία ανώτερη δύναμη, η οποία τον δημιούργησε και όρισε τους νόμους που καθορίζουν τη ζωή του.

¹ Βλ. Εγκυκλοπαίδεια «Ελλαδική», εκδ. Γιάννη Ρίζου, τόμος 6, σ. 197.

² Βλ. Εγκυκλοπαίδεια «Ελλαδική», εκδ. Γιάννη Ρίζου, τόμος 6, σ. 197.

3. ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΙΟΥΔΑΪΣΜΟ

Μία από τις πρώτες μονοθεϊστικές θρησκείες και μία από τις αρχαιότερες θρησκευτικές παραδόσεις που υπάρχουν στον σύγχρονο κόσμο είναι και ο Ιουδαϊσμός. Αποτελεί τη θρησκεία των Εβραίων και απαριθμεί ανά τον κόσμο 15 περίπου εκατομμύρια πιστούς, στοιχείο που τον κατατάσσει ως δωδέκατη σε τάξη μεγέθους οργανωμένη θρησκεία. Διαφέρει από πολλές θρησκείες ως προς το γεγονός ότι η κεντρική αυθεντία δεν αποδίδεται σε κάποιο άτομο αλλά μάλλον στις ιερές Γραφές - *Τανάκ* - και στις μακραίωνες παραδόσεις - *Χαλακά*.

Βασικό χαρακτηριστικό της Ιουδαϊκής θρησκείας αποτελεί η πίστη ότι υπάρχει ένας μοναδικός, παντογνώστης, παντοδύναμος, πανάγαθος, υπερβατικός Θεός, που αποδίδεται στα ελληνικά ως *Ιεχωβά* ή *Γιαχβέ*, ο οποίος δημιούργησε το σύμπαν³ και συνεχίζει να το κυβερνά. Σύμφωνα με την παραδοσιακή εβραϊκή πίστη, ο Θεός που δημιούργησε τον κόσμο, εγκαθίδρυσε μια διαθήκη με τον εβραϊκό λαό⁴, και του αποκάλυψε τους νόμους Του και τις εντολές Του⁵⁵ με τη μορφή της *Τορά* – η οποία συνήθως αναφέρεται και ως *Μωσαϊκός Νόμος*. Ιερό βιβλίο του Ιουδαϊσμού είναι η *Βίβλος*, η οποία περιλαμβάνει την *Τορά* και δύο ακόμα βιβλία, τους *Προφήτες* και τα *Αγιόγραφα*. Άξιο αναφοράς θεωρείται και το *Βαβυλωνιακό Ταλμούδ* που περιλαμβάνει τον *Εβραϊκό Νόμο* και ερμηνευτικές προσεγγίσεις μεγάλων ραβίνων του ιουδαϊσμού.

Η *Τορά* που αποτελείται από τη *Γένεση*, την *Έξοδο*, το *Λευιτικό*, τους *Αριθμούς* και το *Δευτερονόμιο*, δόθηκε στο όρος Σινά και συνοψίστηκε στα πέντε αυτά βιβλία του Μωυσή - *Πεντάτευχος*.

³ Βλ. *Τορά*, *Γένεσις* 1,1 - 1,25.

⁴ Βλ. *Τορά*, *Έξοδος* 34,27 - 34,28.

⁵ Βλ. *Τορά*, *Έξοδος* 20,1 - 20,17.

Σύμβολα του Ιουδαϊσμού είναι το *Τετραγράμματον* - το άρρητο για τους Ιουδαίους όνομα του Ιεχωβά - και η *Επτάφωτος Λυχνία ή Μενόρα*.

Σύγχρονο σύμβολο του Ιουδαϊσμού είναι και το λεγόμενο *Άστρο του Δαβίδ* - υιοθετήθηκε πριν από 2 περίπου αιώνες και σήμερα δεσπόζει στην σημαία του Ισραήλ - με τις 6 κορυφές και τις 12 πλευρές, οι οποίες συμβολίζουν τις 12 φυλές του Ισραήλ, που κατά την ιουδαϊκή μυθολογία είχε ενώσει ο βασιλιάς Δαβίδ.

Η άσκηση του Ιουδαϊσμού είναι αφιερωμένη στη μελέτη της *Τορά* και την τήρηση των νόμων και των εντολών ⁶, έτσι όπως είναι καταχωρημένοι εκεί.

Το θέμα των Εβραϊκών Γραφών είναι η εξιστόρηση

της σχέσης των Ισραηλιτών με το Θεό όπως αποτυπώνεται στην ιστορία τους από την αρχή του κόσμου έως την ανέγερση του Δεύτερου Ναού - ναός του

Σολομώντα. Η συγκεκριμένη σχέση απεικονίζεται συχνά με όρους διαμάχης, καθώς οι Ισραηλίτες, όπως ο Αβραάμ, ο Ιακώβ, ο πατέρας όλων των Ισραηλιτών - γνωστός μεταγενέστερα ως Ισραήλ - και ο Μωυσής, αγωνίζονται μεταξύ της πίστης τους στον Θεό και της έλξης τους προς άλλους θεούς.

Σύμφωνα με τους Νόμους, ο λαός πρέπει να τηρεί το *Σαμπάτ*, δηλαδή να έχει εκείνη τη μέρα της εβδομάδας ως ημέρα ανάπαυσης κατά την οποία οι οικογένειες ξεκουράζονται και γιορτάζουν το γεγονός ότι είναι μαζί⁷.

Το *Σαμπάτ* διαρκεί από τη μια δύση του ήλιου ως την άλλη και αρχίζει την Παρασκευή το βράδυ με το άναμμα δύο κεριών πριν από το βραδινό. Τότε λέγεται μια ευχή και η οικογένεια τρώει μαζί. Υπάρχουν ειδικοί νόμοι σχετικά με το ποιες τροφές μπορούν να καταναλώνονται⁸ και ποιος ο σωστός τρόπος για να μαγειρεύονται.

Το Σάββατο είναι η ημέρα που πηγαίνουν στη συναγωγή. Εκεί διαβάζουν τους Νόμους και ακολουθεί η επεξήγησή τους με μορφή συζήτησης. Οι πιστοί

⁶ Βλ. Τορά, Δευτερονόμιο 4,2 , 4,31 , 5, 1.

⁷ Βλ. Τορά, Έξοδος 20,8 - 20,11 , 31,13 - 31,17 , 34,21 , 35,2 - 35,3 , Λευιτικόν 16,31 , 19, 30 , 23,3 , 23,21 , 23,32.

⁸ Βλ. Τορά, Λευτικόν 3,17, 11,3- 11,23 , Δευτερονόμιον 14,3 - 14,21.

ψέλνουν ύμνους στο Θεό και προσεύχονται σε αυτόν, ζητώντας του συγχώρεση και ευλογία.

Κάθε μέρα οι Εβραίοι προσπαθούν να ζουν σύμφωνα με τους Νόμους: οφείλουν να είναι δίκαιοι προς τους άλλους και καλοσυνάτοι. Επίσης, οφείλουν να φροντίζουν οποιονδήποτε τους έχει ανάγκη και να σέβονται τον κόσμο του Θεού, χρησιμοποιώντας με σύνεση τον πλούτο τους.

Η ιουδαϊκή πίστη δεν ασχολείται με το τι γίνεται μετά το θάνατο, διότι οι οπαδοί της θεωρούν πως οτιδήποτε και αν υπάρχει, βρίσκεται στα χέρια του Θεού που είναι φιλόστοργος και στήριγμα για όλους τους ανθρώπους. Το σημαντικότερο για τους πιστούς του Ιουδαϊσμού είναι να ζουν την επίγεια ζωή ως ο λαός του Θεού.

4. ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ζούμε αυταπόδεικτα σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο στον οποίο σημειώνονται ραγδαίες εξελίξεις. Το κοινωνικό μας πλαίσιο αλλάζει σταθερά με συνεχείς αναπροσαρμογές προς ένα δεδομένο στόχο, που προσδιορίζεται από την ισότιμη ένταξη της γυναίκας στην κοινωνία.

Στην Τορά είναι λίγες οι γυναίκες που αναφέρονται με το όνομά τους ή με το ρόλο που κατείχαν στην κοινωνία. Εξάιρεση αποτελούν η Σάρρα⁹, η Ρεβέκκα¹⁰, η Ραχήλ¹¹ και μερικές ακόμη¹². Το γεγονός αυτό υποδηλώνει τη σπάνια παρουσία τους στο προσκήνιο της δημόσιας ζωής. Με άλλα λόγια, η γυναίκα δεν θεωρούνταν ισότιμη κοινωνικά με τον άντρα.

Συγκριτικά όμως με τις γυναίκες άλλων κοινωνιών η γυναίκα στον Ιουδαϊσμό ήταν σε πλεονεκτικότερη θέση. Παίζει ένα στοιχειώδη ρόλο στην οικονομική, πολιτική και θρησκευτική ζωή της χώρας, παραμένοντας μολαταύτα εξαρτημένη από τον άντρα ή τον πατέρα της.

4.1. Γυναίκα και πορνεία

Όσον αφορά την πορνεία, γινόταν διαχωρισμός στη σεξουαλική φιλοξενία και στην ιερή πορνεία. Αν και οι δύο αφοσιώνονται στην ικανοποίηση των προσκυνητών και των ταξιδιωτών, η απόσταση που χωρίζει μια πόρνη – *zouah* - από την ιερή εταίρα – *qedesha* - που εργάζεται για λογαριασμό κάποιου ιερού είναι σημαντική. Η πρώτη εξυπηρετεί τα ένστικτα του άντρα ενώ η άλλη είναι η ιέρεια ενός ειδώλου.

Η πορνεία έχει πολιτογραφηθεί στην εβραϊκή κοινωνία. Στις πόλεις, οι πόρνες δέχονται τους πελάτες στα σπίτια τους. Έχουν ελεύθερη πρόσβαση στο δικαστήριο του βασιλιά, αντιδικούν σε δίκες και σε όλη τη διάρκεια της μοναρχίας αποτελούν μέρος της αστικής ζωής. Τοιουτοτρόπως, κυκλοφορούν στους δρόμους, στα δημόσια λουτρά και στα σταυροδρόμια των πόλεων¹³. Κάθονται στο κατώφλι του σπιτιού τους και προκαλούν τους διαβάτες είτε με λόγια και χειρονομίες είτε καταφεύγοντας σε πιο γλυκούς τρόπους όπως το να

⁹ Βλ. Τορά, Γένεσις 12,5.

¹⁰ Βλ. Τορά, Γένεσις 22,23.

¹¹ Βλ. Τορά, Γένεσις 29,6.

¹² Βλ. Τορά, Γένεσις 4,19 , 22,20 , 22,24 , 25,1 , 29,16 , 35,8 , 36,2 , 36,3 , 36,12 , 38,2 , Έξοδος 2,21 , 6,20 , 6,23 , 6,25.

¹³ Βλ. Τορά, Γένεσις 38,14.

παίζουν άρπα ή να τραγουδούν για ευχαρίστησή τους. Τελικά, αν και η πορνεία καταδικάζεται από το νόμο¹⁴, στην πράξη υπάρχει.

4.2. Γυναίκα και μοιχεία

Η μοιχεία, όπως και η αιμομιξία και η συγκατοίκηση με γυναίκα που έχει έμμηνο, απαγορεύεται αυστηρά. Η απαγόρευση της μοιχείας άλλωστε τονίζεται και στις *Δέκα Εντολές*, που αποκάλυψε στον Μωυσή ο Θεός¹⁵. Φυσιολογική συνέπειά της μοιχείας είναι οι καταστροφές που πλήττουν τον λαό στον οποίο ανήκει η γυναίκα καθώς θεωρείται ότι μολύνθηκε. Εξάλλου, η στειρότητα είναι η τιμωρία που περιμένει όποιον παραβιάζει αυτές τις απαγορεύσεις. Το αδίκημα της μοιχείας είναι τόσο βαρύ και τιμωρείται τόσο αυστηρά, που η ύποπτη γυναίκα μπορεί πάντα να καταφύγει στην κρίση του Θεού για να αποδείξει την αθωότητά της.

Αν κάποια παντρεμένη γυναίκα κοιμηθεί με έναν άλλον άντρα εκτός του συζύγου της, τότε στην περίπτωση που δεν το αντιληφθεί ο τελευταίος και αυτή του το αποκρύψει, θεωρείται μολυσμένη. Εάν όμως, ένας Ιουδαίος υποψιάζεται ότι η σύζυγός του έχει διαπράξει μοιχεία, την οδηγεί στο ναό όπου υπόκειται στον *Όρκο του Ελεγμού*. Μέσα από τη συγκεκριμένη διαδικασία, διαπιστώνεται η ενοχή ή η αθωότητα της γυναίκας. Αν οι υποψίες του άντρα αποδειχθούν αβάσιμες, η σύζυγος απαλλάσσεται από το αμάρτημα της μοιχείας και δέχεται τη *θυσία της ζήλοτυπίας*. Σε αντίθετη περίπτωση, η γυναίκα αντιμετωπίζει τις συνέπειες της πράξης της και θεωρείται πλέον από την κοινωνία αμαρτωλή και μολυσμένη.¹⁶

Τόσο ο άντρας όσο και η γυναίκα, που κατηγορούνται για μοιχεία, τιμωρούνται με λιθοβολισμό μέχρι θανάτου¹⁷. Οι εξωσυζυγικές σχέσεις που εντάσσονται στη μοιχεία είναι επιπλέον αυτές του υιού με τη μητριά του¹⁸ και του αδελφού του συζύγου με τη νύφη του¹⁹. Η γυναίκα απέφευγε την ποινή, αν είχε εμπλακεί στη μοιχεία χωρίς η ίδια να το επιθυμεί. Η ακούσια εμπλοκή της στην πράξη της μοιχείας θα ενισχυόταν από την παρουσία μαρτύρων - που θα

¹⁴ Βλ. Τορά, Λευιτικόν 19,29 , 21,9 ,

Δευτερονόμιον 23,18 , 23,19.

¹⁵ Βλ. Τορά, Έξοδος 20,13.

¹⁶ Βλ. Τορά, Αριθμοί 5,11 – 5,31.

¹⁷ Βλ. Τορά, Αριθμοί 31,17.

¹⁸ Βλ. Τορά, Λευιτικόν 20,11.

¹⁹ Βλ. Τορά, Λευιτικόν 20,12.

μπορούσαν να ακούσουν τις εκκλήσεις της για βοήθεια - ή από το γεγονός ότι η πράξη είχε λάβει χώρα σε απομονωμένο μέρος, όπου δεν υπήρχαν μάρτυρες.

4.3. Γυναίκα και διαζύγιο

Από νομική άποψη η μεταχείριση των γυναικών ήταν ίση με αυτήν των αντρών. Ο πατέρας και η μητέρα δικαιούνται τον ίδιο σεβασμό από τα παιδιά τους²⁰ και η γυναίκα αντιμετωπίζει τις ίδιες ποινές με τον άντρα σε περίπτωση παράβασης των Νόμων. Εντούτοις, ο άντρας μπορούσε να δώσει διαζύγιο στη γυναίκα του²¹ αλλά η γυναίκα δεν έχει αυτό το δικαίωμα.

4.4. Γυναίκα και στειρότητα

Στην κοινωνία του Ιουδαϊσμού η γυναίκα θεωρείται σύντροφος και βοηθός του άντρα αλλά και πηγή ζωής και μέσο για την πραγματοποίηση της εντολής της *Τορά*: *Αυξάνεσθε και πληθύνεστε*²². Αν αναλογιστεί κανείς τα παραπάνω αντιλαμβάνεται πως η στειρότητα συνιστούσε μια φοβερή τιμωρία, η οποία ήταν συχνά επακόλουθο της ασέλγειας και της μοιχείας. Προκειμένου να υπερνικηθεί, χρησιμοποιούνται πολλά μέσα όπως η προσευχή²³ και η μαγεία.

4.5. Γυναίκα και αντισύλληψη

Αν και η γέννηση ενός παιδιού αποτελεί βασικό κομμάτι της ζωής ενός ζευγαριού, ωστόσο δεν λείπουν και οι περιπτώσεις που το αντρόγυνο πρέπει να πάρει μέτρα αντισύλληψης. Ο έλεγχος των γεννήσεων επιτρέπεται σε περιπτώσεις όπου η εγκυμοσύνη θα έθετε σε κίνδυνο τη ζωή ή την υγεία μιας γυναίκας που ήδη ήταν μητέρα άλλων παιδιών. Αυτό που κυρίως έχει σημασία είναι η εφαρμογή της κατάλληλης μεθόδου αντισύλληψης. Ευρέως αποδεκτή θεωρείται η λήψη αντισυλληπτικών φαρμάκων, σε αντίθεση με τη χρήση του προφυλακτικού που αποφεύγεται διότι καταστρέφει το σπόρο της ζωής.

²⁰ Βλ. *Τορά*, Έξοδος 20,12.

²¹ Βλ. *Τορά*, Δευτερονόμιον 24,1.

²² Βλ. *Τορά*, Γένεσις 1,28 , 8,17 , 28,3 , Δευτερονόμιον 1,11 , 4,1.

²³ Βλ. *Τορά*, Γένεσις 30,22.

4.6. Γυναίκα και έκτρωση

Σύμφωνα με το Εβραϊκό δίκαιο όταν η ζωή μιας εγκυμονούσας γυναίκας βρίσκεται σε κίνδυνο, τότε είναι υποχρεωμένη να προβεί σε άμβλωση. Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση αυτού του είδους η κίνηση καταδικάζεται. Και τούτο εξηγείται από το γεγονός ότι το έμβρυο θεωρείται θεμέλιος λίθος της ανθρώπινης ύπαρξης. Επομένως, η οποιαδήποτε αυθαίρετη ή αδικαιολόγητη εκούσια διακοπή της εγκυμοσύνης καταλογίζεται ως έγκλημα σε βάρος της διαιώνισης του ανθρώπινου είδους και ιδιαίτερα σε περιπτώσεις όπου η εγκυμοσύνη είναι προχωρημένη. Ειδικότερα, σε μια τέτοια περίπτωση υπάρχει ο κίνδυνος να αφαιρεθούν δύο ανθρώπινες ζωές, αυτή του αναπτυγμένου εμβρύου και της μέλλουσας μητέρας.

4.7. Γυναίκα και ένδυση

Η ένδυση των Ιουδαίων γυναικών είναι περίπου η ίδια με αυτή των αντρών, ωστόσο δεν επιτρέπεται σε αυτές να φορούν αντρικά ρούχα – το ίδιο ισχύει και για τους άντρες²⁴. Οι διαφορές που εντοπίζονται ανάμεσα στα ρούχα των δύο φύλων αφορούν στην ποιότητα και στο χρώμα των υφασμάτων, στο μέγεθος και στη διακόσμησή τους. Ένα από τα κυριότερα στολίδια της εμφάνισής τους αποτελεί η μάλλινη ζώνη, την οποία περιστρέφουν οι γυναίκες πολλές φορές γύρω από το σώμα τους, ενώ μια μικρή κάπα διακοσμεί επίσης το στήθος τους. Το γυναικείο πανωφόρι είναι πολύ φαρδύ και σκεπάζει το κεφάλι. Αιτία για την κάλυψη του κεφαλιού συνιστά ο Νόμος, σύμφωνα με τον οποίο η αποκάλυψη των μαλλιών εξομοιώνεται με τη γυμνότητα της γυναίκας, που δεν πρέπει να γδύνεται παρά μόνο μπροστά στον άντρα της. Γι' αυτό φροντίζει τα μαλλιά της, τα πλέκει σε κοτσίδες και τα σκεπάζει πάντα με πέπλο. Καμία γυναίκα όμως δεν αναγκάζεται συστηματικά να σκεπάζει το πρόσωπό της. Χρησιμοποιεί το βέλο κατ' επιλογήν γιατί φορώντας το μπορεί να εκφράσει συναισθήματα ντροπαλότητας, φόβου ή αγάπης.

²⁴ Βλ. Τορά, Δευτερονόμιον 22,5.

4.8. Γυναίκα και υπόδηση

Η υπόδηση για τις γυναίκες στον Ιουδαϊσμό έχει μεγάλη σημασία και αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι βγάζουν τα παπούτσια τους σε έναν ιερό χώρο ή σε καιρό πένθους. Συνήθως κυκλοφορούσαν ξυπόλυτες και μόνο σε ιδιαίτερες περιπτώσεις φορούσαν παπούτσια. Τα γυναικεία υποδήματα ήταν σανδάλια ή τσόκαρα, φτιαγμένα από πολύ λεπτό δέρμα. Πολλές φορές ήταν στολισμένα με κουδουνάκια που βοηθούσαν το ρυθμό των βημάτων τους και στο να κάνουν αισθητή την παρουσία τους.

4.9. Γυναίκα και καλλωπισμός

Τη γυναικεία αμφίεση συμπληρώνουν τα κοσμήματα τα οποία κατέχουν ιδιαίτερη θέση στη ζωή τους και μνημονεύονται στην *Τορά*²⁵. Συχνά, παρουσιάζονται με τη μορφή φυλαχτών από πολύτιμους λίθους που προορίζονται να προφυλάξουν αυτή που τα φορά από βλαβερές επιδράσεις και να της εξασφαλίσουν την επιρροή των θεϊκών ευλογιών.

Ο γυναικείος καλλωπισμός περιελάμβανε εκτός από τα κοσμήματα και τη χρήση - ή και κατάχρηση - αρωμάτων και αιθέριων ελαίων, για την παραγωγή των οποίων συνήθως χρησιμοποιούνταν γάλα γαϊδούρας.

²⁵ Βλ. Τορά, Γένεσις 24,22 ,
Έξοδος 32,2 , 33,6 , 35,22.

5. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Η οικογένεια, ή αλλιώς ο οίκος ενός πατέρα, αποτελείται από τις γυναίκες του, τις παλλακίδες του, τη μητέρα του, τους γιους τους, τις γυναίκες τους, τους απογόνους τους, τις ανύπαντρες θυγατέρες του ή τις χήρες χωρίς παιδιά που να μπορούν να τις συντηρήσουν και τέλος τους δούλους, τις δούλες και τους υπηρέτες που ανήκουν στην οικογενειακή οντότητα. Οι αδελφοί και οι αδελφές ενός πατέρα ανήκουν επίσης στην οικογένειά του, αν είναι ανήλικοι και ανίκανοι να συντηρηθούν μόνοι τους. Στα πλαίσια της οικογένειας οι μεγαλύτεροι είναι προνομιοῦχοι σε κληρονομικά θέματα σε σχέση με τους μικρότερους και οι γιοι σε σχέση με τις κόρες. Αν και η εβραϊκή οικογένεια, κατά βάση, θεωρείται πατριαρχική, διατηρεί κάποια μητριαρχικά κατάλοιπα, όπως το γεγονός ότι η μητέρα δίνει το όνομα στο παιδί.

5.1. Γυναίκα και γάμος

Η *Τορά* δεν έχει λέξη για την έννοια της αγαμίας. Ο φυσιολογικός προορισμός ενός ζωντανού όντος εκπληρώνεται μέσα στο θεσμό του γάμου. Ο ρομαντικός έρωτας είναι γνωστός στους Εβραίους από την αυγή της ιστορίας τους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν το πάθος του Αβραάμ και της Σάρα, του Ιακώβ και της Ραχήλ, του Σαμψών και της Δαλιδά.

Η επιλογή συζύγου καθορίζεται από αυστηρές παραδόσεις και βρίσκεται στη δικαιοδοσία της οικογένειας της γυναίκας όσο και του άντρα. Κατά τη νομαδική εποχή, ο γάμος ήταν γενικά ενδογαμικός. Δηλαδή η γυναίκα επιλεγόταν από το εσωτερικό της οικογένειας ή της φυλής²⁶. Παρ' όλα αυτά, απαγορεύονταν οι γάμοι μεταξύ κοντινών συγγενών, όπως ανάμεσα σε γιο και μητέρα²⁷ ή μητριά²⁸ και ανάμεσα σε αδέρφια²⁹.

Σκοπός της συγκεκριμένης τακτικής ήταν να μείνει η γυναίκα στο εσωτερικό της οικογένειας ώστε να συμβάλλει στις εργασίες του νοικοκυριού. Με τον καιρό η παραπάνω τακτική έπαψε να ακολουθείται καθώς απαγορεύτηκε κάθε γάμος ανάμεσα σε δύο οποιαδήποτε μέλη της ίδιας οικογένειας.

²⁶ Βλ. *Τορά*, Γένεσις 24,4 ,
Δευτερονόμιον 7,4.

²⁷ Βλ. *Τορά*, Λευιτικόν 18,7.

²⁸ Βλ. *Τορά*, Λευιτικόν 18,8.

²⁹ Βλ. *Τορά*, Λευιτικόν 18,9 , 18,11.

Επίσης, με την επικράτηση του Νόμου, απαγορεύτηκε και ο γάμος ενός ιερέα με μια πόρνη ή με μια χωρισμένη³⁰, ενώ ένας αρχιερέας δεν επιτρεπόταν να παντρευτεί με μια χήρα³¹. Ο τελευταίος είχε τη δυνατότητα να παντρευτεί μόνο μια παρθένα από το λαό του³².

Επιπλέον, γίνεται διάκριση ανάμεσα στην μνηστεία – *iroussim* - και το γάμο - *nissouim*. Μνηστεία επισφραγίζεται με την πληρωμή μιας προίικας – *mo'har* – την οποία καταβάλλει ο μνηστήρας στον πατέρα του κοριτσιού είτε σαν τίμημα αγοράς είτε σαν αποζημίωση για τη ζημιά που προξενεί στην οικογένεια η αποχώρηση

μιας γυναίκας. Το τυπικό της μνηστείας είναι

σημαντικό καθώς καθορίζει τη μελλοντική θέση της μνηστής στο σπιτικό σαν συζύγου ή παλλακίδας.

Η γονιμότητα ενός γάμου αποτελεί το κριτήριο της επιτυχίας του. Ο Θεός είναι ο κύριος της. Αυτός γονιμοποιεί τη γυναίκα επικυρώνοντας την ένωσή τους. Ένας καλός μέσος όρος για μια γυναίκα είναι να γεννήσει πέντε ή έξι παιδιά³³, αγόρια κατά προτίμηση.

5.2. Η γέννηση ενός κοριτσιού

Σύμφωνα με την πίστη των Εβραίων ο άνθρωπος γεννιέται με τη συνεργεία τριών παραγόντων: του γονεϊκού ζεύγους και του Θεού. Η μεταβίβαση της ζωής αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό του γάμου. Για κάθε νέα εβραϊκή εστία η εμφάνιση του παιδιού εξασφαλίζει τη συνέχιση της παράδοσης. Πιστεύουν ότι η φυσική κατάσταση και η ψυχική διάθεση των συζύγων τη στιγμή της σύλληψης έχει βαθιά επίδραση στην ιδιοσυγκρασία και το χαρακτήρα του παιδιού.

Ο ερχομός του νεογέννητου αποτελεί γεγονός χαράς, και συγγενείς και φίλοι επισκέπτονται τη νέα μητέρα για να ευχηθούν, φέρνοντας δώρα όπως ρουχαλάκια, παιχνίδια, φυλαχτά αλλά και χρυσαφικά, για να έχει το μωρό "χρυσή ζωή" με πολλά αγαθά.

³⁰ Βλ. Τορά, Λευιτικόν 21,7.

³¹ Βλ. Τορά, Λευιτικόν 21,14.

³² Βλ. Τορά, Λευιτικόν 21,13.

³³ Βλ. Τορά, Γένεσις 30,20.

Τόσο σημαντική είναι η στιγμή αυτή για μια οικογένεια, έτσι ώστε να συνοδεύεται και από ιδιαίτερες τελετουργίες. Πιο συγκεκριμένα κατά τη γέννηση ενός κοριτσιού ακολουθείται η τελετή της ονοματοδοσίας - *Φαδάριο* – που γίνεται στο σπίτι σε χρόνο που καθορίζουν οι γονείς ή στη συναγωγή οποιαδήποτε ημέρα.

Υπήρχε η συνήθεια μόλις το κοριτσάκι έκλεινε τον ένα μήνα, η μητέρα του να το παρουσιάζει κατά τη διάρκεια της πρωινής λειτουργίας του Σαμπάτ στο ραβίνο, ο οποίος το ευλογούσε με την προσευχή «*Μι Σεμπεράχ*», που ανέφερε το εβραϊκό όνομα του παιδιού.

«Αυτός που ευλόγησε τις μητέρες μας Σάρρα, Ρεβέκκα και Λεία, τη Μύριαμ και τη βασίλισσα Εσθήρ, Αυτός ας ευλογήσει τη χαριτωμένη αυτή κόρη και ας ονομαστεί στο λαό του Ισραήλ... (δίνεται το όνομα).

Ας είναι καλότυχη και ευλογημένη. Μακάρι ο Κύριος να τη μεγαλώσει με υγεία, ειρήνη, ασφάλεια και ας αξιώσει τον πατέρα και τη μητέρα της να παρευρίσκονται στις χαρές και στους γάμους της, στην απόκτηση απογόνων, πλούτου και τιμών. Μακάρι να ζήσουν με υγεία μέχρι τα βαθιά γεράματα. Και αυτή ας είναι η θέληση του Κυρίου και ας πούμε Αμέν.»³⁴

Επίσης γινόταν μια μικρή γιορτή στο σπίτι, την ημέρα της πρώτης εξόδου της μητέρας, συνήθως το Σαμπάτ. Η πρώτη της επίσκεψη μετά τον τοκετό ήταν στη συναγωγή για να δηλώσει την ευγνωμοσύνη της στο Θεό. Παλιότερα στα χωριά μια συνοδεία γειτόνων πήγαινε μαζί με τη μητέρα στη συναγωγή. Μετά έρχονταν αγόρια και κορίτσια, προσκεκλημένα από τους γονείς, γύρω από την κούνια του νεογέννητου απαγγέλλοντας βιβλικούς στίχους με τις οδηγίες του πατέρα ή του ραβίνου. Στη συνέχεια σήκωναν τρεις φορές την κούνια λέγοντας: "Ποιο θα είναι το όνομα αυτού του παιδιού;" και έλεγαν τρεις φορές το μικρό όνομα που είχε καθοριστεί. Η τελετή έκλεινε με το κέρασμα γλυκισμάτων και κουφέτων.

³⁴ <http://users.att.sch.gr/ikomninou/Hebr.pdf>

5.3. Η ενηλικίωση των κοριτσιών

Η γιορτή της ενηλικίωσης είναι εξίσου σημαντική με αυτή της γέννησης διότι, συμβολίζει την αρχή της ωριμότητας και το ξεκίνημα της ενσυνείδητης εβραϊκής ζωής.

Αντίθετα με το αγόρι που ενηλικιώνεται στα δεκατρία του χρόνια, η κοπέλα ενηλικιώνεται μόλις συμπληρώσει τα 12 χρόνια. Στο εξής αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις που προορίζονται για την ίδια, όπως το άναμμα των κεριών του Σαμπάτ και την τήρηση των εθίμων για κάθε γιορτή.

Τα παλιά χρόνια δεν αναφέρεται καμία γιορτή που να είναι αφιερωμένη σ' αυτήν την τελετή. Το έθιμο είναι σχετικά καινούριο, στις περισσότερες κοινότητες η τελετή γίνεται ομαδικά στη συναγωγή. Τα νέα κορίτσια ντύνονται στα λευκά και δέχονται την ευλογία του ραβίνου, τα συγχαρητήρια και τα δώρα των προσκεκλημένων. Η κοινότητα προσφέρει αναμνηστικά διπλώματα και το σύμβολο της εβραϊκής θρησκείας το *σαντάι*. Τα κορίτσια απευθύνουν λόγο, δεσμευόμενες για τις ευθύνες και τα καθήκοντα που αναλαμβάνουν:

«Αν η γέννηση μου ήταν το σημαντικότερο γεγονός της ζωής μου, η σημερινή ημέρα είναι επίσης ένα σημαντικό γεγονός χωρίς αμφιβολία, αφού μπαίνω σ' ένα καινούριο δρόμο και αποκτώ υποχρεώσεις απέναντι στο Θεό, στη θρησκεία, στην πατρίδα και στους συνανθρώπους μου. Συνειδητοποιώ ότι ανήκω στο αιωνόβιο εβραϊκό δέντρο, που δεν έπαψε και δεν θα πάψει να παράγει καινούριους καρπούς. Είναι προνόμιο για μένα να αποτελώ ένα κλωνάρι του αμάραντου αυτού δέντρου, που έχει ενωμένους όλους τους Εβραίους στην υπηρεσία του ωραίου, του καλού και του δικαίου. Υπόσχομαι να διαφυλάξω τις παραδόσεις της φυλής μου και της θρησκείας μου, αναλαμβάνοντας το καθήκον να διαπαιδαγωγήσω μια νέα γενιά με τα διδάγματα και τις υποχρεώσεις των μητέρων μας, Σάρρας, Ρεβέκκας, Λείας και Ραχήλ. Γνωρίζω ότι σήμερα δίνω στους αγαπημένους μου γονείς μια από τις μεγαλύτερες χαρές της ζωής τους. Τους ευγνωμονώ για όλα και τους απευθύνω το σεβασμό και την αγάπη μου.

Εύχομαι να μπορώ να τους δίνω πάντα χαρά σαν ανταμοιβή για τους κόπους και τις θυσίες τους»³⁵

5.4. Γυναίκα και παρθενιά

Είναι σημαντικό να μπορεί να βεβαιωθεί η παρθενιά της νύφης. Ένα ασπρόρουχο με λεκέδες από το αίμα της αποτελεί σε περίπτωση αμφισβήτησης, το πειστήριο της αγνότητάς της. Αν αποδεικνυόταν πως η κοπέλα δεν ήταν παρθένα, ο γαμπρός είχε το δικαίωμα να την επιστρέψει στο πατρικό της σπίτι³⁶. Ταυτόχρονα, η κοπέλα υφίσταντο δημόσια το λιθοβολισμό από τους άντρες της κοινότητάς της, καθώς θεωρούνταν ότι ντρόπιασε ολόκληρη τη φυλή του Ισραήλ.

Αντίθετα, αν ο άντρας ισχυριζόταν πως η κοπέλα που παντρεύτηκε δεν ήταν παρθένα και τελικά αποδεικνυόταν από τα ασπρόρουχα πως έλεγε ψέματα, τότε ο πρώτος θα έπρεπε να πληρώσει αποζημίωση στον πατέρα της για τα λεγόμενα του³⁷. Ο άντρας έχανε το δικαίωμά του για αποπομπή της γυναίκας του, στην ενδεχόμενη άδικη ενοχοποίησή της πως δεν ήταν παρθένα. Διαφορετικά, η αποπομπή της γυναίκας θεωρείται αποδεκτή από το Νόμο των Εβραίων, ο οποίος προβλέπει ότι μια διωγμένη από τον άντρα της γυναίκα δεν θα μπορέσει να ξαναγυρίσει σε αυτόν αν στο μεταξύ ξαναπαντρευτεί με άλλον άντρα. Πιο συγκεκριμένα, η αποπομπή θα πρέπει να γίνεται με την παράδοση στα χέρια της γυναίκας μιας πράξης ρήξεως – όπως το σημερινό διαζύγιο. Ίσως αυτή να έχει αντικαταστήσει κάποιο αρχαίο τυπικό, κατά το οποίο ο άντρας ξέσκιζε το φόρεμα της γυναίκας που έδιωχνε.

Από την άλλη πλευρά, οι ιερείς καταδίκάζαν την τακτική της αποπομπής και ζητούσαν να παραμένουν πιστοί στις γυναίκες τους.

5.5. Γυναίκα και προίκα

Η προίκα που ο μνηστήρας έδινε στον πατέρα της μέλλουσας γυναίκας του είναι συνάρτηση του πλούτου και της σπουδαιότητας των οικογενειών που συνδέονται³⁸. Τελικά πρόκειται για μια αγορά. Το τίμημα της μνηστής θα καθορίσει την αξία και τη σειρά της μέσα στην οικογένεια. Εννοείται πως τα προικιά της μνηστής είναι αντικείμενο παζαρέματος στις διαπραγματεύσεις που

³⁵ <http://users.att.sch.gr/ikomninou/Hebr.pdf>

³⁶ Βλ. Τορά, Δευτερονόμιον 22,20 , 22,21.

³⁷ Βλ. Τορά, Δευτερονόμιον 22,13 , 22,19.

³⁸ Βλ. Τορά, Γένεσις 34,12.

γίνονται πριν από το γάμο. Η παρθενιά είναι ακριβό αγαθό αφού η τιμή μιας παρθένας καθορίζεται σε πενήντα ασημένια νομίσματα. Όταν ο μνηστήρας δεν έχει χρήματα μπορεί να μπει στην υπηρεσία του πεθερού του ώστε να ξεπληρώσει το τίμημα της αγαπημένης του.

5.6. Γυναίκα και σεξουαλική ζωή

Η σεξουαλική ζωή δεν διαχωρίζεται στο ιερό βιβλίο του ιουδαϊσμού, από την ερωτική ζωή του αντρόγυνου, και δεν υπάρχει στην εβραϊκή γλώσσα καμιά λέξη που να την φανερώνει ως τέτοια.

Η ερωτική συνεύρεση θεωρείται πως προκαλεί μια ρύπανση, όπως κάθε επαφή με κάτι ιερό. Μετά τη συνουσία το αντρόγυνο πρέπει να κάνει τους καθαρμούς του και να εξαγνιστεί³⁹. Κάθε σεξουαλική δραστηριότητα με γυναίκα που έχει περίοδο, καθώς και κάθε επαφή άμεση ή έμμεση μαζί της απαγορεύεται⁴⁰. Η απώλεια του αίματος προκαλεί τη ρύπανση της γυναίκας, όπως καθετί που συνορεύει με το μυστήριο του θανάτου και της ζωής. Στην ουσία, η σεξουαλική πράξη επιτρέπεται μόνο κατά τις γόνιμες ημέρες της γυναίκας και απαγορεύεται τις υπόλοιπες.

Οι κυρώσεις που επιβάλλονται για την ελλιπή συμμόρφωση στους κανόνες που ρυθμίζουν τη σεξουαλική ζωή, είναι ιδιαίτερα αυστηρές. Οι παραβάτες τιμωρούνται με θάνατο δια λιθοβολισμού ή με αποκοπή από το κοινωνικό περιβάλλον της φυλής τους.

Γενικά, η σεξουαλική ζωή των πιστών του Ιουδαϊσμού καθορίζεται εξ ολοκλήρου από το περιεχόμενο της Τορά. Διαπιστώνεται, δηλαδή, μια προσπάθεια, μέσα από τα ιερά κείμενα, πειθαρχίας και προσανατολισμού της σεξουαλικής δραστηριότητας του αντρόγυνου.

5.7. Γυναίκα και αντρική πολυγαμία

Ο γάμος για τους Εβραίους είναι σοβαρή υπόθεση διότι οδηγεί στη γέννηση απογόνων και τροποποιεί την κατάσταση της γυναίκας, που με την ένωσή της γίνεται ιδιοκτησία του συζύγου της, ο οποίος είναι πλέον ο κύριος της. Θεωρητικά, ο εβραϊκός γάμος είναι πολυγαμικός και το δικαίωμα της πολυγαμίας θεωρούνταν κοινωνική παραχώρηση προς το αντρικό φύλο, όμως υπόκεινταν σε

³⁹ Βλ. Τορά, Λευιτικόν 15,18.

⁴⁰ Βλ. Τορά, Λευιτικόν 15,19.

ορισμένους περιορισμούς, όπως ο γάμος με δύο αδελφές⁴¹ και ο γάμος με μια μητέρα και την κόρη της⁴².

Στην πράξη, όμως, η πλειοψηφία των εβραϊκών οικογενειών εφαρμόζει τη μονογαμία. Μόνο μια μειοψηφία πλουσίων εφαρμόζει την πολυγαμία ως τεκμήριο δύναμης. Στην περίπτωση των τελευταίων, ο πατέρας της μνηστής μπορεί με συμβόλαιο να περιορίσει τον αριθμό των γυναικών του μέλλοντα γαμπρού του.

Ωστόσο, μέσα στο γάμο ενδέχεται να υπάρχουν εκτός από τις νόμιμες γυναίκες και οι παλλακίδες. Ενώ αρχικά οι παλλακίδες ήταν ξένες, έπειτα την ιδιότητα αυτή πήραν και οι Εβραίες. Οι Εβραίοι αποκτούσαν τις παλλακίδες είτε ως λάφυρα πολέμου είτε με χρήματα και αυτές ανήκαν στην οικογένεια όσο οι κύριοί τους διατηρούσαν μαζί τους σεξουαλικές σχέσεις.

5.8. Γυναίκα και χηρεία

Όπως και τα άλλα μέλη της οικογένειας, οι χήρες που ανήκουν σε αυτήν, προστατεύονται από τον πατέρα⁴³. Αν η χήρα δεν έχει παιδιά, τότε καλείται να παντρευτεί ένα από τα αδέρφια του νεκρού άντρα της – αν υπήρχε κάποιος ανύπαντρος. Η αιτιολογία γι' αυτό τον γάμο, που ονομάζεται *γμπούμ*, ήταν να συνεχιστεί το όνομα, ο χαρακτήρας και η ψυχή του αποθανόντος αδελφού μέσα από τα παιδιά που θα προκύψουν. Συγκεκριμένα, το πρωτότοκο από τα αρσενικά παιδιά ενός τέτοιου γάμου θεωρούνταν ενσάρκωση της ψυχής του πεθαμένου⁴⁴. Σε περίπτωση έλλειψης αδελφού, η τακτική αυτή επεκτείνεται στον πλησιέστερο συγγενή, που μπορεί να είναι ο πατέρας του νεκρού, ένας ξάδερφος ή στη χειρότερη περίπτωση ένα οποιοδήποτε μέλος της φυλής.

Όσο ξεπερασμένος και αναχρονιστικός κι αν φαίνεται ο θεσμός αυτός, μπορεί να δικαιολογηθεί, αν λάβει κανείς υπόψη του, την ανύπαρκτη κοινωνική θέση των γυναικών και την πλήρη οικονομική τους εξάρτηση, που τις καθιστούσε μετά το θάνατο του συζύγου τους, σε μια κατάσταση ανθρώπου χωρίς ταυτότητα. Δεν υπήρχε γι' αυτές καμία θέση μέσα στο οικογενειακό, ούτε στο φυλετικό ιστό. Για το λόγο αυτό, οι ίδιες οι γυναίκες επεδίωκαν έναν τέτοιο γάμο, καθώς γι'

⁴¹ Βλ. Τορά, Λευιτικόν 18,18.

⁴² Βλ. Τορά, Λευιτικόν 18,17.

⁴³ Βλ. Τορά, Γένεσις 38,11.

⁴⁴ Βλ. Τορά, Δευτερονόμιον 25,6.

αυτές δεν αποτελούσε απλώς μια υποχρέωση, αλλά κάτι που επιθυμούσαν διακαώς⁴⁵.

5.9. Γυναίκα και δουλειές σπιτιού

Ένα από τα καθήκοντα της συζύγου ήταν και οι δουλειές του σπιτιού. Μία από αυτές ήταν και το άλεσμα του σιταριού, καθώς κάθε σπιτικό έφτιαχνε το δικό του αλεύρι και ψωμί. Επιπλέον, στις καθημερινές ασχολίες μιας Εβραίας συγκαταλέγονταν το μαγείρεμα και το σερβίρισμα του φαγητού. Ακόμη, το πλύσιμο των ρούχων ήταν μια βασική σπιτική δουλειά, που γίνονταν περισσότερο αναγκαία όσο λιγότερα ήταν τα ρούχα. Η σπουδαιότητά της έγκειται στο γεγονός πως το καθάρισμα των λεκέδων αντιπροσώπευε την άφεση των αμαρτιών και την κάθαρση των καρδιών. Μολαταύτα, αν πενθούσαν, απέφευγαν να τα πλύνουν.

Καθώς περνούσαν πολλές ώρες στο σπίτι, ένας ευχάριστος τρόπος για να αξιοποιούν το χρόνο τους ήταν το κλώσιμο⁴⁶ και το πλέξιμο. Γενικά, η γυναίκα έκλωθε, ύφαινε και έβαφε η ίδια τα υφαντά της.

⁴⁵ Βλ. Τορά, Γένεσις 38,14.

⁴⁶ Βλ. Τορά, Έξοδος 35,25 , 35,26

6. ΘΡΗΣΚΕΙΑ

«...Και έπέβαλεν ο Θεός έκστασιν επί τόν Αδάμ, και ύπνωσε· και έλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ και άνεπλήρωσε σάρκα όντ' αὐτῆς⁴⁷

και ώκοδόμησεν ο Θεός τήν πλευράν, ήν έλαβεν από το Ὑ Αδάμ, εκς γυναίκα και ήγαγεν αὐτήν προς τόν Αδάμ⁴⁸

και εἶπεν Αδάμ· τοῦτο νῦν όστοῦν εκ τῶν όστεων μου και σάρξ εκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνή, ότι εκ τοῦ άνδρός αὐτῆς έλήφθη αὕτη...»⁴⁹

«...Και τῆς γυναικί εἶπε· πληθύνων πληθυνῶ τάς λύπας σου και τόν στεναγμόν σου· έν λύπαις τέξῃ τέκνα, και προς τόν άνδρα σου ή άποστροφή σου, και αὐτός σου κυριεύσει...».⁵⁰

«...Και εξαπέστειλεν αὐτόν Κύριος ο Θεός εκ τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς εργάζεσθαι τήν γῆν, εκς ἧς έλήφθη.⁵¹

και εξέβαλε τόν Αδάμ και κατώκισεν αὐτόν άπέναντι τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς και έταξε τά Χερουβίμ και τήν φλογίνην ρομφαίαν τήν στρεφομένην φυλάσσειν τήν όδόν τοῦ ζύλου τῆς ζωῆς...»⁵²

Όπως αναφέρεται στο βιβλίο της Γένεσης, η γυναίκα γεννιέται από το πλευρό του άντρα, ως συμπλήρωμα αυτού. Η γυναίκα είναι πηγή κάθε κακού και η αιτία του προπατορικού αμαρτήματος που οδήγησε τον άνθρωπο στην έκπτωσή του από τον παράδεισο και τιμωρείται σκληρά.

6.1 Γυναίκα και θρησκευτικοί ρόλοι

Γενικά, η γυναίκα δεν συμμετέχει πολύ στην δημόσια θρησκευτική ζωή. Ασκεί πολλά από τα θρησκευτικά της καθήκοντα μέσα στο σπίτι, όπως για παράδειγμα το άναμμα των κεριών την Παρασκευή το βράδυ. Αυτό όμως δεν

⁴⁷ Βλ. Τορά, Γένεσις 2,21.

⁴⁸ Βλ. Τορά, Γένεσις 2,22.

⁴⁹ Βλ. Τορά, Γένεσις 2,23.

⁵⁰ Βλ. Τορά, Γένεσις 3,16.

⁵¹ Βλ. Τορά, Γένεσις 3,23.

⁵² Βλ. Τορά, Γένεσις 3,24.

γίνεται επειδή η γυναίκα θεωρείται κατώτερη αλλά αντίθετα γιατί θεωρείται πνευματικά και ηθικά ανώτερη από τον άντρα, οπότε χρειάζεται λιγότερη προσευχή και επεξεργασία των ιερών κειμένων απ' αυτόν.

Η γυναίκα έχει όλες τις θρησκευτικές υποχρεώσεις του άντρα που συμβιβάζονται με το φύλο της. Τις περισσότερες φορές ο Νόμος ισχύει με τον

ίδιο τρόπο και για τα δύο φύλα. Αυτό που τη διαφοροποιεί από τον άντρα είναι το γεγονός ότι δεν επιτρέπεται να γίνει φορέας θρησκευτικών αξιωμάτων και να υπηρετήσει στο ναό με την ιδιότητα της ιέρειας. Περιορίζεται στο να διακοσμήσει το ιερό και να παίρνει μέρος στις λειτουργίες του και στη συντήρησή του.

Συνοψίζοντας, άντρες και γυναίκες έχουν συμπληρωματικούς ρόλους στη θρησκευτική ζωή, με αποτέλεσμα διαφορετικές θρησκευτικές υποχρεώσεις.

6.2 Γυναίκα και θρησκευτικές υποχρεώσεις

Η *Τορά* απαιτεί από τη γυναίκα – όπως και από τον άντρα – να πλένεται για να βρίσκεται σε κατάσταση τελετουργικής καθαριότητας. Πρόκειται για μια ολική βύθισή της σε ένα τρεχούμενο νερό ή μια τελετουργική δεξαμενή. Είναι απαραίτητο να πραγματοποιείται κάθαρση σε πολλές περιπτώσεις της καθημερινής ζωής: όταν ένα άτομο είναι άρρωστο, έχει έρθει σε σεξουαλική επαφή, έχει μολυνθεί ή έχει αγγίξει ένα νεκρό ή ένα ακάθαρτο αντικείμενο. Η πράξη έχει ιδιότητα όχι μόνο θρησκευτική αλλά μερικές φορές και μαγική.

Το πλύσιμο των χεριών και των ποδιών πραγματοποιείται πριν από κάθε γεύμα και σε κάθε ευκαιρία της τελετουργικής ή όχι ζωής. Οι Εβραίοι πριν και μετά τον ύπνο συνηθίζουν να πλένονται. Το μπάνιο σε αντίθεση με την κάθαρση γίνεται για απλή ευχαρίστηση. Όσες γυναίκες πενθούν αποφεύγουν να πλένονται.

Μία ακόμα θρησκευτική υποχρέωση των γυναικών – όπως και των αντρών – είναι το να προβούν σε προσκύνημα στο ναό της Ιερουσαλήμ, μία φορά το χρόνο και να προσφέρουν θυσία το εβραϊκό Πάσχα. Θυσία όμως προσφέρουν και σε ειδικές περιπτώσεις της ζωής τους, όπως για παράδειγμα μετά τον τοκετό.

Κατά τη διάρκεια της λατρείας, οι γυναίκες έπρεπε να βρίσκονται σε ξεχωριστή θέση από τους άντρες. Ακόμα και στα πλαίσια του τελετουργικού νόμου, οι γυναίκες έπρεπε να περάσουν από ειδικές τελετές καθαρισμού κάθε

μήνα ή ύστερα από τη γέννηση κάποιου παιδιού - ιδιαίτερα αν γεννούσαν κορίτσι, επειδή τότε θεωρούνταν τελετουργικά δύο φορές ακάθαρτες.⁵³

⁵³ Βλ. Τορά, Λευιτικόν 12,5.

1. 2000-01-01
2. 2000-01-02
3. 2000-01-03
4. 2000-01-04
5. 2000-01-05
6. 2000-01-06
7. 2000-01-07
8. 2000-01-08
9. 2000-01-09
10. 2000-01-10
11. 2000-01-11
12. 2000-01-12
13. 2000-01-13
14. 2000-01-14
15. 2000-01-15
16. 2000-01-16
17. 2000-01-17
18. 2000-01-18
19. 2000-01-19
20. 2000-01-20
21. 2000-01-21
22. 2000-01-22
23. 2000-01-23
24. 2000-01-24
25. 2000-01-25
26. 2000-01-26
27. 2000-01-27
28. 2000-01-28
29. 2000-01-29
30. 2000-01-30
31. 2000-01-31

7. ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΕΡΓΑΣΙΑ⁵⁴

Συνεχίζοντας το ταξίδι μας στον ιουδαϊκό κόσμο, παρατηρούμε ότι υπάρχει διαφορά στην εμπλοκή των γυναικών στον επαγγελματικό στίβο, ανάλογα με τη γεωγραφική περιοχή και το περιβάλλον στο οποίο ζουν.

Σε ορισμένα μέρη, οι γυναίκες μελετούν και εργάζονται σε ένα ευρύ φάσμα τομέων και φαίνεται πως είναι αρκετά απελευθερωμένες. Το κράτος έχει δημιουργήσει κέντρα υποδομής για τη φροντίδα των παιδιών τους που τους επιτρέπει να εργάζονται έξω από το σπίτι, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό. Από την άλλη μεριά, σε κάποια άλλα μέρη, πολλές γυναίκες, ιδίως οι παντρεμένες, καλύπτουν το κεφάλι τους και φορούν παραδοσιακά φορέματα. Ελάχιστες εργάζονται έξω από το σπίτι ενώ ακόμη λιγότερες συνεχίζουν τις σπουδές τους φτάνοντας μέχρι την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Επομένως, η κοινωνική τους ζωή περιορίζεται στην οικογένεια και τους γείτονες.

7.1. Γυναίκα και εκπαίδευση

Η ισραηλινή νομοθεσία προβλέπει την υποχρεωτική και δωρεάν εκπαίδευση κοριτσιών και αγοριών από τεσσάρων έως δεκαπέντε ετών. Θεωρητικά, θα μπορούσαμε να πούμε ότι έτσι ανοίγονται πόρτες για τη συμμετοχή της νεότερης γυναίκας στην εκπαίδευση. Στην πράξη, εντούτοις, η υπόθεση αυτή προσκρούει σε δύο εμπόδια. Το πρώτο είναι η γενική διάκριση εις βάρος του γυναικείου φύλου για την ανάληψη θέσεων εργασίας συνδυαζόμενη με την έλλειψη τέτοιου είδους θέσεων απασχόλησης για την προσφορά στο κοινωνικό σύνολο σε διάφορους τομείς. Το δεύτερο μεγάλο εμπόδιο είναι η ίδια η κοινωνία, που περιορίζει τις γυναίκες σε συγκεκριμένες πτυχές της ζωής.

Ενδεικτικά παραδείγματα κοινωνικού περιορισμού αποτελούν τα παρακάτω: Πρώτον, μια γυναίκα έχει τη δυνατότητα να ασκεί ένα επάγγελμα, αλλά από τη στιγμή που θα παντρευτεί, υπάρχει μικρή πιθανότητα να εξακολουθήσει να εργάζεται. Δεύτερον, μια εργαζόμενη εβραία ενώ έχει το δικαίωμα να αποκτήσει άδεια οδήγησης θα τη χρησιμοποιήσει μόνο στην περίπτωση που της το επιτρέψει ο άντρας – αρχηγός της οικογένειας.

⁵⁴ Βλ. Ηλεκτρονική διεύθυνση: http://www.mediterraneas.org/article.php3?id_article=435, άρθρο: The Meeting Ground between Arab and Jewish Women in Israel

7.2. Γυναίκα και εργασία

Για χιλιετίες οι γυναίκες θεωρούνταν μέρος της εβραϊκής αγροτικής κοινωνίας με βασικό ρόλο να συγκροτούν το εργατικό δυναμικό που θα εργαζόταν στα χωράφια - αγρούς. Παράλληλα, καθοριστική ήταν η συμβολή τους στην οικονομία του σπιτιού αφού μεριμνούσαν οι ίδιες για την πραγματοποίηση καθημερινών δραστηριοτήτων όπως το μαγείρεμα, η καθαριότητα, το άλεσμα, το ψήσιμο, το ράψιμο, η παραγωγή τυριών και σαπουνιών.

Με την ανάπτυξη της βιομηχανίας, όμως, και τη δημιουργία πολλών εργοστασίων, οι εβραίες καταδικάστηκαν σε μια ζωή χωρίς κοινωνική και οικονομική σημασία. Αυτό σήμανε, αρχικά, τη μείωση και τη σταδιακή εξάλειψη της παραγωγής αγαθών όπως το ψωμί, το τυρί, το σαπούνι και τα είδη ένδυσης από την ίδια τη γυναίκα για την κάλυψη των βασικών αναγκών της οικογένειας και την επίτευξη της αυτάρκειας. Κατά αυτόν τον τρόπο, η διάθεση πληθώρας εργοστασιακών προϊόντων που παράγονταν σε μικρό χρονικό διάστημα και με λιγότερο κόπο, κατέστησαν την προηγούμενη γυναικεία δραστηριότητα περιττή. Επιπλέον, επήλθε συρρίκνωση της γεωργίας και κατ' επέκταση μείωση της γέννησης πολλών παιδιών ανά οικογένεια, που χρησίμευαν μέχρι τότε ως εργατικά χέρια στις αγροτικές καλλιέργειες.

Με την εκβιομηχάνιση της κοινωνίας, οι ανύπαντρες γυναίκες καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας σε κλωστοϋφαντουργεία σε εβραϊκές πόλεις όπως η Γαλιλαία, συχνά μακριά από τον τόπο κατοικίας τους ενώ με την πάροδο του χρόνου μπορούν να εργαστούν ως οικιακοί βοηθοί, παρέχοντας ταυτόχρονα και υπηρεσίες σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Εξαίρεση αποτελεί μια μειοψηφία γυναικών με υψηλά επίπεδα μόρφωσης οι οποίες ήταν σε θέση να βρουν θέσεις εργασίας σε ορισμένες κρατικές υπηρεσίες της εκπαίδευσης και της πρόνοιας ή και σε περιφερειακά συμβούλια ως καθηγητές και δικαστικοί υπάλληλοι. Οι συγκεκριμένες μπορεί να συγκέντρωναν υψηλές απολαβές ωστόσο η συντριπτική πλειοψηφία των εργαζόμενων γυναικών αμείβονταν με τόσο λίγα χρήματα σε σημείο που αρκετές φορές αδυνατούσε να ανταπεξέλθει στα μηνιαία έξοδα. Προκειμένου να αντιμετωπίσει το οικονομικό αυτό αδιέξοδο αναζητούσε μερική απασχόληση και σε άλλες εργασίες. Απόρροια των παραπάνω ήταν να καταλάβουν οι Εβραίες περισσότερες θέσεις εργασίας συγκριτικά με τους άντρες, λαμβάνοντας όμως μισθούς χαμηλότερους από τον κατώτατο μισθό. Σημαντική

όμως είναι η κρατική μέριμνα για την οικονομική ενίσχυσή τους υπό τη μορφή φορολογικών ελαφρύνσεων, για ενοίκια και συμπληρώματα ή επιχορηγήσεις.

8. ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Έπειτα από συνάντησή μας με το ραβίνο της συναγωγής του Βόλου, πληροφορηθήκαμε για τη θέση της γυναίκας – στα πλαίσια του Ιουδαϊσμού - στη σύγχρονη εποχή.

Σε γενικές γραμμές, η σημερινή γυναίκα συνεχίζει να θεωρεί ως το κυριότερο μέλημά της την ανατροφή των παιδιών και βασικό σκοπό της ύπαρξής της τη διαπαιδαγώγησή τους. Ο ρόλος της αυτός μέσα στην οικογένεια έχει τις ρίζες του στην εβραϊκή παράδοση που θέλει τη γυναίκα να αναλαμβάνει δράση μόνο μέσα στο σπίτι και να ασχολείται με θέματα που αφορούν αποκλειστικά την οικογένεια.

Ωστόσο, στις μέρες μας οι τομείς απασχόλησης της γυναίκας έχουν διευρυνθεί, αφού εκτός από τα οικιακά ζητήματα, μπορεί να συμμετέχει πλέον δυναμικά και ισότιμα με τον άντρα στην αγορά εργασίας. Η γυναίκα έχει το δικαίωμα να επιλέγει το επάγγελμα που επιθυμεί να ασκήσει, προσφέροντας έτσι στο κοινωνικό σύνολο.

Αξίζει εδώ να αναφέρουμε ότι η διαπίστωση σχετικά με την ισότιμη με τον άντρα αντιμετώπιση της γυναίκας στην αγορά εργασίας, ενισχύεται και από την επισήμανση του ραβίνου πως οι γυναίκες σε όποιο επάγγελμα και αν επιλέξουν τελικά να δραστηριοποιηθούν, δεν αντιμετωπίζουν φαινόμενα διακρίσεων.

Στην παραπάνω διαφοροποίηση της θέσης τους, σε σχέση με το παρελθόν, καθοριστικής σημασίας είναι και η συμβολή της εκπαίδευσης. Παλαιότερα - ανάλογα με την περιοχή βέβαια – τα κορίτσια δεν πήγαιναν στο σχολείο γιατί η κοινωνία πίστευε ότι η θέση τους ήταν μέσα στο σπίτι ώστε να συμβάλλουν στις δουλειές του σπιτιού. Με το πέρασμα του χρόνου όμως, η αντίληψη αυτή άρχισε να φθίνει, με αποτέλεσμα στην εποχή μας τα περισσότερα κορίτσια να μπορούν να μορφωθούν. Ειδικότερα, έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν μαθήματα από την πρώτη σχολική βαθμίδα μέχρι και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, ακολουθώντας μάλιστα σε αρκετές περιπτώσεις - αν το επιθυμούν - και ακαδημαϊκή καριέρα.

9. ΣΥΓΚΡΙΝΟΝΤΑΣ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟΝ ΙΟΥΔΑΪΣΜΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΙΝΔΟΥΙΣΜΟ

Υπάρχουν εκατοντάδες διαφορετικές θρησκείες ανά τον κόσμο. Δύο από τις πιο σημαντικές και με πλήθος πιστών είναι ο Ιουδαϊσμός και ο Ινδουισμός. Τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε μιας από αυτές, γίνονται εμφανέστερα μέσα από τη σύγκρισή τους, παρά από την απλή μελέτη τους χωριστά. Προτού, όμως, προβούμε στη σύγκριση αυτή, θεωρούμε απαραίτητη την παράθεση των κυριότερων στοιχείων του Ινδουισμού.

9.1. Λίγα λόγια για τη θρησκεία του Ινδουισμού

Ο Ινδουϊσμός είναι η θρησκεία των Ινδών. Πρόκειται για μία αρκετά ενδιαφέρουσα θρησκεία διότι, όχι μόνο είναι απ' τις αρχαιότερες του κόσμου, αλλά και γιατί συγκεντρώνει στους κόλπους της ποικίλες θρησκευτικές αντιλήψεις και δοξασίες και πολλές μορφές θρησκευτικότητας με αποτέλεσμα να μην αναπτύσσει μία ενιαία δογματική περί Θεού διδασκαλία. Γενικά ο Ινδουισμός δεν γνωρίζει ούτε ένα ιστορικό πρόσωπο σαν ιδρυτή του, ούτε επίσης και ένα ορισμένο κανόνα ηθικής συμπεριφοράς.

Η ιστορία του αρχίζει από την εποχή της καθόδου των αρείων φυλών στην Ινδία – γύρω στο 1500 π.Χ. Από εκείνη την εποχή διαμορφώνεται σταδιακά η βεδική φιλολογία η οποία αποτελεί το σημείο αναφοράς της καθημερινής και όχι μόνο ζωής των Ινδών.

Τα αρχαιότερα ιερά βιβλία των Ινδών είναι οι Βέδες, οι οποίες εμπεριέχουν στοιχεία για τη δημιουργία του κόσμου, για το Ινδουιστικό πάνθεο, όπως και κείμενα λατρείας. Με τη φιλοσοφική επεξεργασία των Βεδών προέκυψαν οι Ουπανισάδες – μεταξύ 800-600 π.Χ -, που μαζί με τις Βέδες συνιστούν τα ιερά βιβλία των Ινδών.

Οι Ουπανισάδες, έχουν σαν κέντρο του ενδιαφέροντός τους τη δοξασία του *Μπράχμαν* και του *Άτμαν*. Μπράχμαν ονομάζεται μία ανώτερη απρόσωπη αρχή. Δεν αποτελεί έναν θεό αλλά μία πραγματικότητα η οποία μπορεί να αποκτηθεί μέσα από την επαφή του πιστού με τις θεότητες του Ινδουισμού που θα τον οδηγήσουν στη γνώση του. Το Άτμαν από τη μία αποτελεί μέρος του Μπράχμαν που εισχωρεί στον κόσμο και συνιστά την ψυχή και την κινητήρια

δύναμη του κόσμου, και από την άλλη είναι εκείνο το κομμάτι του Μπράχμαν που υπάρχει στον άνθρωπο. Με άλλα λόγια είναι το Εγώ του.

Μία ακόμη έννοια που συναντά κανείς συχνά εξετάζοντας τον Ινδουισμό, είναι η ανακύκλιση των υπάρξεων, δηλαδή η μεταφορά της ψυχής μετά το θάνατο από ένα ον ή ένα πράγμα σε ένα άλλο, γνωστή και ως μετενσάρκωση. Η ανακύκλιση των υπάρξεων έχει δύο μορφές: την ανακύκλιση του κόσμου – η οποία είναι πρόσκαιρη και δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια ψευδαίσθηση - και την ανακύκλιση που υφίσταται ο άνθρωπος – ονομαζόμενη ως *σασάρα*. Ο κύκλος των μετενσαρκώσεων καθορίζεται από το *κάρμα*, δηλαδή, τις πράξεις του ανθρώπου που επηρεάζουν τη μορφή ύπαρξης στην οποία θα μεταβεί. Περιορίζοντας και εξαλείφοντας ο άνθρωπος τις κακές πράξεις, μπορεί να ξεφύγει από τη σασάρα, να επιτύχει τη λύτρωσή του – μόξα – και να ενωθεί τελικά με το απρόσωπο Μπράχμαν. Ένας από τους πολλούς τρόπους που υπάρχουν για την επίτευξη της λύτρωσης είναι και η *γιόγκα*, δηλαδή η σταδιακή απόσυρση του νου από την πραγματικότητα.

9.2. Η γυναίκα στον Ιουδαϊσμό και στον Ινδουισμό: ομοιότητες- διαφορές

Αδιαμφισβήτητα, κάθε θρησκεία παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των αντιλήψεων και του γενικότερου τρόπου ζωής των πιστών. Είναι φυσικό ότι, λόγω της μεγάλης ποικιλίας των θρησκειών που συναντάμε και λόγω του διαφορετικού περιεχομένου τους, υπάρχουν πιστοί με λιγότερο ή περισσότερο διαφορετικά πιστεύω και συμπεριφορές. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγουμε και εξετάζοντας τις θρησκείες του Ιουδαϊσμού και του Ινδουισμού, οι οποίες εμφανίζουν ομοιότητες αλλά και διαφορές ως προς τις βασικές αρχές τους και ως προς τη θέση που προσδίδουν στο γυναικείο φύλο.

Στα πλαίσια της οικογένειας, η θέση της γυναίκας και στις δύο θρησκείες ήταν παρόμοια: κατώτερη από τον άντρα, υπεύθυνη για τις δουλειές του νοικοκυριού και τη φροντίδα όλων των μελών της οικογένειας. Σε καμιά περίπτωση δεν έχει το δικαίωμα να επιλέξει μόνη της το σύντροφό της και έπρεπε να διατηρήσει την αγνότητά της μέχρι τη στιγμή του γάμου. Επιπλέον η σεξουαλική επαφή της με τον άντρα της έχει ως βασικό και μοναδικό σκοπό τη γονιμοποίηση. Εξάλλου μια γυναίκα γίνονταν πιο σεβαστή, όσο μεγάλωνε ο αριθμός των παιδιών που αποκτούσε.

Ωστόσο, εντοπίζονται και ορισμένες διαφορές, κυρίως σε θέματα πολυγαμίας, γέννησης συγκεκριμένου φύλου παιδιών, χηρείας και προικοδότησης.

Αναλυτικότερα, όσον αφορά στο ζήτημα της πολυγαμίας, τόσο στον Ινδουισμό όσο και στον Ιουδαϊσμό, επικράτησε αλλά αναφέρονταν μόνο στους άντρες. Παρ' όλα αυτά στον Ινδουισμό ο θεσμός αυτός καταργήθηκε ήδη από το 1955, με σχετικό νόμο.

Άλλη μία διαφορά ανάμεσα στις δύο θρησκείες εντοπίζεται και στην αποδοχή της γέννησης κοριτσιών. Ειδικότερα, στον Ινδουισμό, ένα κορίτσι ήταν ανεπιθύμητο, και σε αρκετές περιπτώσεις είτε προέβαιναν σε αμβλώσεις είτε σε θανατώσεις των θηλυκών μωρών αμέσως μετά τη γέννησή τους. Αντίθετα, στον Ιουδαϊσμό, τα παιδιά ανεξαρτήτως φύλου γίνονταν αποδεκτά στους κόλπους της οικογένειας με τον ίδιο ενθουσιασμό. Η πεποίθηση αυτή ενισχύεται και από το γεγονός πως ακόμα και η γέννηση ενός κοριτσιού, συνοδεύονταν, όπως και των αγοριών, από ειδικές τελετές, οι οποίες συνεχίζονταν και αργότερα, σε περιόδους όπως η ενηλικίωση τους. Ωστόσο η έλευση ενός αγοριού πάντα ήταν προτιμότερη.

Η θέση μιας γυναίκας που έχανε τον σύζυγό της διαφοροποιείται στις εν λόγω θρησκείες. Από τη μία πλευρά, στον Ινδουισμό, η γυναίκα αποκλείονταν από την κοινωνία και δεν ήταν κοινωνικά αποδεκτό να ξαναπαντρευτεί, εκτός από την περίπτωση που δεν είχε παιδιά, οπότε μπορούσε να νυμφευθεί κάποιο κοντινό συγγενή του νεκρού συζύγου της, ώστε να προστεθούν κι άλλα αρσενικά μέλη στην οικογένεια. Ουσιαστικά, οι επιλογές της χήρας ήταν τρεις: ή να ακολουθήσει τον άντρα της στην πυρά, ή να παντρευτεί με κάποιον συγγενή του άντρα της ή τέλος να παραμείνει σε χηροκομείο, αποκλεισμένη από τον υπόλοιπο κόσμο μέχρι το τέλος της ζωής της. Από την άλλη πλευρά, η γυναίκα στον Ιουδαϊσμό, μετά το θάνατο του συζύγου της, τίθονταν υπό την προστασία της οικογένειας του, η οποία φρόντιζε ώστε να την ξαναπαντρέψει με κάποιον συγγενή, και κατά προτίμηση με τον αδελφό του νεκρού.

Τέλος, διαφορά παρατηρείται και στο θέμα της προικοδότησης. Συγκεκριμένα, ενώ στον Ινδουισμό προίκα προσφέρονταν από τον πατέρα της νύφης στον μελλοντικό γαμπρό του – ένα είδος αγοραπωλησίας ανάμεσα στην οικογένεια της νύφης και αυτή του γαμπρού, στον Ιουδαϊσμό προίκα

προσφέρονταν από τον γαμπρό στο πεθερό του, επειδή θεωρούνταν πως του έπαιρνε εργατικά χέρια από την οικογένεια.

Η θέση της γυναίκας στους τομείς της εκπαίδευσης και της εργασίας παρουσιάζει ιδιαίτερες ομοιότητες στις δύο θρησκείες που μελετώνται στην παρούσα εργασία. Γενικά, αν και έχει θεσπιστεί και προβλέπεται από το νόμο υποχρεωτική εκπαίδευση και για τις γυναίκες – στην Ινδία μέχρι τα 14 και στον Ιουδαϊσμό από τα τέσσερα έως τα 15 χρόνια – τα ποσοστά συμμετοχής στην εκπαίδευση παραμένουν χαμηλά.

Η ελλιπής μόρφωση που δέχονταν τα κορίτσια – και στις δύο θρησκείες – είχε σαν αποτέλεσμα την κατάληψη λιγότερων θέσεων εργασίας συγκριτικά με τους άντρες, αν και η νομοθεσία εξασφάλιζε ίσα δικαιώματα για τα δύο φύλα στον επαγγελματικό τομέα. Εντούτοις, σήμερα η κατάσταση τείνει να βελτιωθεί, αφού οι γυναίκες πλέον καταλαμβάνουν σημαντικές θέσεις εργασίας και διαπρέπουν σε αυτές.

Στον τομέα της θρησκείας, οι γυναίκες ανάλογα με τη θρησκεία στην οποία ανήκουν, έχουν και διαφορετικούς ρόλους και υποχρεώσεις. Αρχικά στον Ινδουισμό, οι γυναίκες συμμετείχαν σε θρησκευτικές τελετές, ψάλλοντας ύμνους, και ασκήτευαν. Αργότερα, όμως οι θρησκευτικές τους υποχρεώσεις περιορίστηκαν. Στον ίδιο περίπου βαθμό λίγες είναι και θρησκευτικές υποχρεώσεις που έχουν και οι γυναίκες στον Ιουδαϊσμό, αφού είναι υπεύθυνες κυρίως για το άναμμα των κεριών το βράδυ της Παρασκευής και την προσφορά θυσιών σε ειδικές περιπτώσεις.

Ως προς την κοινωνική διάσταση των δύο θρησκειών, παρατηρούνται ομοιότητες και διαφορές σε θέματα πορνείας, μοιχείας, βιασμού και αμβλώσεων.

Η πορνεία ανθεί και στις δύο θρησκείες και μάλιστα οι πόρνες έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην κοινωνική ζωή. Επιπρόσθετα, στον Ινδουισμό με το πέρασμα των χρόνων η πορνεία μετατρέπεται από ιερή σε κοινή. Σήμερα δηλαδή, παρατηρούμε το διαχωρισμό των εταίρων με βάση το μορφωτικό τους υπόβαθρο σε *γκανίκα* – λαϊκές πόρνες- και σε *βεσίγια* – υψηλού μορφωτικού επιπέδου πόρνες. Αντίθετα, στον Ιουδαϊσμό αυτή η κατηγοριοποίηση γίνεται βάσει του στοιχείου της θρησκευτικότητας που χαρακτηρίζει την ιερή πορνεία από την καθαρά σεξουαλική φιλοξενία. Μία άλλη διαφοροποίηση που εντοπίζεται εδώ, είναι ότι οι εταίρες του Ινδουισμού που είχαν οικονομική άνεση είχαν το δικαίωμα να παντρευτούν, ενώ οι υπόλοιπες, λόγω οικονομικών προβλημάτων

περιορίζονταν σε ένα μόνιμο δεσμό. Κάτι αντίστοιχο όμως δεν ισχύει στη θρησκεία του Ιουδαϊσμού.

Ένα ακόμη κοινωνικό φαινόμενο που εμφανίζεται στις εν λόγω θρησκείες, είναι και αυτό της μοιχείας. Και στις δύο θρησκείες σαν πράξη θεωρείται αμαρτωλή, κατακριτέα κοινωνικά και οι ποινές που επιβάλλονται σε τέτοιες περιπτώσεις είναι αυστηρές. Αποκλίσεις παρατηρούνται ως προς τον τρόπο απόδοσης της τιμωρίας. Στον Ινδουισμό, σε περίπτωση μοιχείας πλήρωναν πρόστιμο στο σύζυγο, υφίσταντο δημόσια αποδοκιμασία ή αποπομπή, σωματικές ποινές ή ατιμωτική περιφορά πάνω σε γάιδαρο. Αξιολογώντας επιπλέον την περίπτωση μοιχείας με ταξικά κριτήρια πια, αν ο άντρας ανήκε σε κατώτερη κάστα από τη γυναίκα, τότε εκείνη προσφέρονταν ως βορρά σε άγρια ζώα, ενώ εάν ο εραστής ανήκε σε ανώτερη κάστα, τότε η ποινή μειωνόταν και με την πάροδο του χρόνου το θέμα λησμονούνταν. Στον Ιουδαϊσμό, ισχύει η ίδια ποινή για όλες τις μοιχαλίδες: ο λιθοβολισμός μέχρι θανάτου.

Ένα άλλο φαινόμενο που μαστιάζει τόσο τις δυτικές όσο και ανατολικές χώρες, είναι αυτό των αμβλώσεων. Στον Ινδουισμό οι αμβλώσεις είναι πολύ συχνό φαινόμενο και πραγματοποιούνται σε περιπτώσεις που η εγκυμονούσα περιμένει κορίτσι. Εν αντιθέσει στον Ιουδαϊσμό η έκτρωση καταδικάζεται σαν κίνηση, εκλαμβάνεται ως έγκλημα και η πραγματοποίησή της επιτρέπεται μόνο όταν η υγεία της εγκύου κινδυνεύει.

Επαγωγικά σκεπτόμενοι, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι δύο θρησκείες εκ πρώτης όψεως φαίνονται ίσως πολύ διαφορετικές, ωστόσο αν αναλύσουμε τη θέση της γυναίκας σε αυτές θα διακρίνουμε πολλές ομοιότητες αλλά και διαφορές.

10. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Οι περισσότερες θρησκείες, και εν προκειμένω ο Ιουδαϊσμός, έχουν ένα ηθικό πλαίσιο που απορρέει από τις θείες γραφές και την παράδοση. Η ηθική μπορεί να γίνει αντικείμενο παρατήρησης και οι άνθρωποι εξετάζουν συχνά μια θρησκεία από το πώς συμπεριφέρονται τα μέλη της.

Στην Εβραϊκή Βίβλο, η θρησκεία εισχωρεί στο κάθετί και επομένως και στη θέση που αποδίδεται στα δύο φύλα. Έτσι, η μελέτη της θέσης της γυναίκας στον Ιουδαϊσμό είναι άξια αναφοράς διότι με τον τρόπο αυτό μπορεί έμμεσα κανείς να αντλήσει πληροφορίες και για την ίδια τη θρησκεία και τις αρχές που αυτή πρεσβεύει.

Εκτός όμως από τον παραπάνω λόγο, αξίζει κανείς να παρατηρήσει το γυναικείο ρόλο σε μια θρησκεία, καθώς όχι μόνο μεταδίδονται αξίες στα παιδιά περισσότερο από την γυναίκα σε σχέση με τον άντρα, αλλά οι γυναίκες μπορούν και να συμβάλλουν στην υπέρβαση φανατικών θρησκευτικών διαφορών διότι είναι αυτές που είναι πιο άμεσα συνδεδεμένες με τη ζωή μέσα από τη μητρότητα και γενικά ενσαρκώνουν αξίες όπως η ζεστασιά, η ζωή και η φροντίδα.

11. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

☞ Ελληνόγλωσση

1. Αντωνοπούλου, Κ. (1998). *Οι Ινδίες μου*. Αθήνα: Λιβάνη.
2. Ζιάκας, Γ. (2003). *Ιστορία των Θρησκευμάτων Α': Τα Ινδικά Θρησκείματα*. Θεσσαλονίκη: Πουρναρά.
3. Μιχαηλίδης, Α. (2006). *Η Θέση της Γυναίκας στον Ινδουισμό*. Αθήνα: Α. Καρδαμίτσα.
4. Μοράκης, Μ. (1939). *Ινδία*. Αθήνα: Κωνσταντίνου Καμινάρη.
5. Μουστάκης, Γ. (1984). «Πέντε μεγάλες θρησκείες του κόσμου: Τα υπέρ και τα κατά». Αθήνα. Πατάκη.
6. Μπέγζος, Μ. (1996). *Ψυχολογία της θρησκείας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
7. Ροκ, Λ. (2006). *Μαθαίνω τις Θρησκείες του Κόσμου*. Αθήνα: Ψυχογιός.
8. Χέλμουθ Ντε Γκλαζενάπ. *Παγκόσμιος Ιστορία των Θρησκειών*. Εκδ. Βιβλιοαθηναϊκή.
9. Crawford, R. (2004). «Τι είναι θρησκεία». Αθήνα: Σαββάλας.
10. Eliade, M., Couliano, I. (1992). *Λεξικό των θρησκειών*. Αθήνα. Ι. Χατζηνικολή.

☞ Ξενόγλωσση

1. Sawyer, D. (1996). *Women and Religion in the First Christian Centuries*. London. Routledge.

☞ Εγκυκλοπαίδειες

1. Εγκυκλοπαίδεια «Ελλαδική», εκδ. Γιάννη Ρίζου

☞ Ιερά κείμενα

1. Τορά

☞ Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

1. <http://users.att.sch.gr/ikomninou/Hebr.pdf>

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000091960